

♦♦♦ KÄFER ISTVÁN

## Lexikonok békesszolgálati lehetősége

Magyar–szlovák jegyzetek Beke Margit kézikönyvéhez  
kitekintéssel a szlovák katolikus lexikonra<sup>1</sup>

### II.

BLESZKÁNY, František (1846. szeptember 3., Kriva, Árva megye – 1917. június 16., Budapest) pápai káplán, szlovák egyházi író, műfordító. Teológiai tanulmányait Bécsben, a Pázmáneumon végezte. 1873. január 2-án szentelték pappá. Kápláni állomáshelyei: Laksárújfalu, Nagytapolcsány, Holics, Budapest-Terézváros (1884), Budapest-Józsefváros (1894). Adminisztrátor a Nyitra megyei Újlakon (1894), majd Budapest-Józsefvárosban (1912). 1903-ban kapta a pápai káplán címet. Pasztorációs munkáját szinte kizárólag szlovák ajkú hívek körében végezte, és nagy érdeme különösen a fővárosi szlovák katolikusok nyelvének ápolása. Nem csatlakozott a szlovák nemzeti mozgalomhoz, de jelentős művekkel gazdagította a szlovák vallásos irodalmat. Cikkei a *Krest'an* (A Keresztény) c. folyóirat 1895. évfolyamában jelentek meg.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Az I. rész a *Magyar Sion* 2013/1. számában jelent meg. A „B” betűs címszavak záró része követi az eddigi gyakorlatot: korrigáljuk Beke Margit kézikönyvének adatait, egyeztetjük a szlovák katolikus lexikonnal, felhívjuk a figyelmet az abból hiányzóakra. Mindez előmunkálatként, kísérletként szolgál egy majdani közös magyar–szlovák egyháztörténet munkálataihoz.

<sup>2</sup> A *Lexikon...*-ban Ján Letz ezt írja róla: „Hungarofil volt és Zichy Néppártjához tartozott. Imakönyveket és énekeskönyveket állított össze és fordított is magyarból, amelyek több kiadásban jelentek meg a budapesti szlovák kisebbség számára.” *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska* (Július Pašteka a kol.; Lúč, vydavateľské družstvo, Bratislava 2000) 119–120. hasáb. A megfogalmazásban nem helyénvaló a „szlovák kisebbség” terminus. A magyarhoni, köztük a budapesti (pest-budai) szlovákok nem tekintették magukat kisebbségnek, s nem is lehettek, hiszen a kisebbség régióinkban 1920 utáni kategória. Ez a tudománytalan aktualizálás ellentmondásban van az ugyancsak tudománytalan „Ziči” névformával, ami viszont a szlovák etnikum államalkotó honiségét akarja jelezni.

Művei:<sup>3</sup> 1. *Hora kalvárska* (Kálvária-hegy [imádságok]; Budapest 1890, több kiadás). 2. *Štepná záhradka v ktorej nachádzajú sa dojímavé a nábožné modlitby ranné a večerné k omši sviatej* (Oltványos kert, amelyben a szentmisehez megható és áhitatos reggeli és esti imádságok találhatók; Budapest 1890, 1914). 3. *Veľká fialka ľúbeznej vône. Alebo Zbierka rozličných cierkevných piesní ku službám Božím cez celý rok* (Kellemes illatú nagy ibolya. Avagy különféle egyházi énekek gyűjteménye az istentiszteletekhez egész évre; Budapest 1892, 1909). 4. *Duchovné jaderko modlitieb k rozličným tajomstvám Pána našeho Ježiša Krista* (Imádságok lelki magvacskája a mi Urunk Jézus Krisztus különféle titkaihoz; Budapest 1895, 1914, több kiadás). 5. *Piesne Ludovej strany* (A Néppárt dalai; Budapest 1896). 6. Jáki Ferenc, *Kniha svätých ružencov* (Szentolvasók könyve [fordítás]; Budapest 1900, 1910).<sup>4</sup>

Lexikonunk a BOCSÁK (Bočák) Gyula (1888–1957) néven jegyzett plébánosnál jelzi a szlovák névalakot, sőt – teljesen fölöslegesen – utalozza is, igaz, nem a szlovák *Július* keresztnévvel. Lexikonunk gazdagon merít az 1920 utáni nagyszombati sematizmusokból is. Nyilván azokból tudhatók immár csehszlovákiai tisztségei, ezért feltűnő, hogy sem a *Lexikón...*-ban, sem más szlovákiai kézikönyvben nem található.<sup>5</sup>

Hiányzik a szlovák lexikonból BODA Miklós (1893–1956), Felsőszeli adminisztrátora, BOGNÁR Gergely (1868–1947) kanonok, aki gútai plébános és nagyszombati szentszéki bíró is volt.

Megtalálható viszont a *Lexikón...*-ban BOGNÁR István nagyváradi kanonok, aki nyilván születési helye (Vásárút) miatt lett Štefan keresztnévvel a lexikon címszava. Igaz, adatait közli a *Slovenský biografický slovník*, bár halálának napja a szlovák forrásokban április 28., nálunk 27.

Nincs a szlovák lexikonban BOHUSS Rezső (1892–1955), akinek Bős és Egyházkarcsa volt szolgálati helye. A mi lexikonunkból viszont nem derül ki,

<sup>3</sup> A mi lexikonunkban bántóak a szlovák címek nyelvi hibái. A 3. sz. cím egyszerűen értelmetlen, felismerhetetlen. Igaz, a szlovák lexikon is pontatlanul nem az *eredeti* címetek közli.

<sup>4</sup> Františ Bleszkány néven megjelent írásaiban kifejezetten a Néppárt mellett agitál, vö. *Obnovenie shody* [A kiegyezés megújítása], in *Krest'an* (1895) 30. Beszámol az európai néppártok müncheni közgyűléséről, amelyen a magyar néppártot gróf Zichy Ferdinánd képviselte, vö. *Valné shromaždenie v Mnichove*, in *Krest'an* (1895) 36, és elkeseredetten nyilatkozik a liberálisok parlamenti győzelméről a vallásszabadság ügyében, vö. *Či je už všetkému koniec?* [Vajon már mindennek vége?], in *Krest'an* (1895) 45.

<sup>5</sup> Az életrajzban szereplő adatban („Plešivcín, a Rozsnyói Egyházmegyében adminisztrátor”) a „Plešivci” minden bizonnyal Plešivec.

<sup>6</sup> Michal Boleček a *Lexikón...* (129–130.) szerint szintén a Galánta járásbeli „Nemeskerten” született 1897. október 23-án. (Ez a helynév a torzítások mintapéldája. Ősi neve *Nemeskürt*. Ezt Csehszlovákia az *ü* hang likvidálása érdekében a csehek és a szlovákok számára kiejthető *e*-re változtatta, így lett *Nemeskert*, ezt viszont már lefordították szlovákra a *kert–Sady* jelentésben. Lexikonunk ezt a magyarul nem

melyik Püspökiben volt adminisztrátor, és Vel'ké Blahovo Nagybony lehet. Hiányzik a szlovák lexikonból BOKOR Ernő (1882–[1938]) is, akinek állomáshelyei (Grinád, Nahács, Nagysenkőc, Szárazpatak, Tótmegyer, Vágsellye, Vittenc) szerint szlovákul is kellett pasztorálnia. *Hrádics* azonosítása problematikus, mivel három azonos nevű település is létezett. Helye lenne a szlovák lexikonban az 1920 után Pozsonyban és Léván működő BOLCZEK Istvánnak (1896–[1923]) is.

Különösen érdekes BOLECSEK Vince (1893–1945) plébános élete. Ugyancsak hiányzik a szlovák lexikonból, pedig öccse – igaz, ő Nyitrai egyházmegye – a szlovák katolikuság jeles képviselője.<sup>6</sup> Hiányzik a szlovák lexikonból BOLL János (1860–1934), hiszen szolgálati helyei (Szenic, Búrszentmiklós, Pudmeric, Závod) szerint szlovákul is pasztorált.<sup>7</sup>

Ellentmondásos a két lexikon BOLTIZÁR / BOLTÍŽÁR / BOLTIZSÁR szócikke. Boltizár Boldizsár (1861–1909), Boltizár József püspök unokaöccse hiányzik a szlovák lexikonból, pedig Pudmeric, Vistuk, Nagylévárd szolgálati helyeken, kopcsányi plébánosként jórészt szlovákul pasztorálhatott. A mi lexikonunkban feltüntetett szülőhelye, a Nyitra megyei Petrovilla nem található a helységnévtárakban. Nem derül ki az sem, melyik „Szent Adalbert Intézet”-ről van szó. Boltizár József mindkét lexikonban szerepel, azt azonban egyik sem közli, hogy Nagyszombatban a Spolok svätého Vojtecha (Szent Adalbert Társulat) elnöke volt, és mint ilyen a szlovák egyháztörténet fontos szereplője.<sup>8</sup>

BOLTIZÁR, Jozef / BOLTIZÁR József<sup>9</sup> (1821. február 4.<sup>10</sup> – 1905. május 16.,<sup>11</sup> Esztergom) c. püspök, nagyszombati érseki helynök. Gimnáziumi tanulmányait Szentgyörgyön és Tatán, a teológiát Bécsben végezte. 1844. július 15-én szentelték pappá. Káplán lett a Nyitra megyei Újlakon és Miskolczi Márton püspök szertartója Esztergomban; 1847: iktató, 1849: levéltáros és primási

---

használatos alakot vette át a helyes Nemeskürt helyett). Szlovákiai karitásztevékenysége miatt „Nyitra apostolának” nevezték, aki 1927-ben Nagyszombatban szlovák fordításban kiadta NAGY B. – MATTYASOVSKÝ K., *Vigilate et orate! Vakációi jótanácsok papnövendékek számára* c. könyvét.

<sup>7</sup> Szentmiklósvölgye magyarított alakja helyett ajánlatos az eredeti magyar *Ólehota* használata.

<sup>8</sup> HANAKOVIČ, Štefan, *Dejiny Spolku svätého Vojtecha* [A Szent Adalbert Társulat története] (Spolok s. v., Trnava 2005) 147–194.

<sup>9</sup> A *Lexikon...* BOLTÍŽÁR névformája a *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)* (Matica slovenská, Martin 1986; a továbbiakban: SBS) kötelező gyakorlata, az viszont az 1977-ben(!) indult *Encyklopédia Slovenska* I. kötetéből vette át. Valamennyi magyar és későbbi szlovák forrásban a BOLTIZÁR név szerepel. A kettős keresztnév itt kettős identitását jelzi. Ennek kidolgozása egyháztörténetünk további feladata.

<sup>10</sup> *Lexikon...*, MKL: febr. 2.

<sup>11</sup> *Lexikon...*: máj. 16.

szertartó, 1852: primási titkár, 1856: plébános Selmecebányán, 1874: esztergomi kanonok, 1875: milosiai címzetes püspök, Simor János primás segéd-püspöke, 1876: a nagyszombati Spolok sv. Vojtecha elnöke, 1882: római gróf, pápai prelátus, 1884: honti, 1889: főszékesegyházi főesperes, 1892: nagyszombati helynök, 1893: esztergomi általános helynök, 1894, 1896, 1900: kanonok, 1896: nagyszombati érseki helynök. Selmecebányán működése idején támogatta a bányászok szociális igényeit, és érdemeket szerzett az ottani dohánygyár létrehozásában. Megakadályozta, hogy a selmeci akadémiát Bécsbe helyezték. A gyémántmiséje alkalmából kiadott ünnepi köszöntőkben (*Emléksorok Boltizár József felszentelt püspök 1904. évi július hó 14-én ünnepelt gyémántmiséje alkalmából*, Esztergom 1904) „egy szürös tót atyafi” gyóntatásának történetét idézik nagyszombati vikárius korából. 1873–1875 között Selmecebánya országgyűlési képviselője volt. Konzervatív politikusként Ferenc József lovagrend kitüntetést kapott. Ilyen minőségben tudta védeni a katolikus szlovák kulturális egyesületet mind a magyarosítás, mind a szlovák kulturális-politikai élet belső feszültségeivel szemben. Nagyszombat díszpolgára lett. Végrendelésében jelentős összegeket hagyott a város kórházainak, katolikus egyleteinek. Az esztergomi bazilika kriptájában nyugszik.

Nem található a szlovák lexikonban BORBÁS László (1864–1938), többek között Garamszentbenedek, Aranyosmarót lelkésze, BOROVSZKY József (1860–1932) Miava, Modor, Vágújhely, Koros, Drahóc, Selmecebánya, Verebély, Grinád, Horvátgurab szolgálati helyeken, amelyek nagy részén szlovákul kellett pasztorálnia.<sup>12</sup> BOZÓ Gyula (1915–1984) a Csehszlovákiából (Pered) kiutasított papok közé tartozik. Az ő életük feldolgozása is közös feladatunk. Kimaradt a szlovák lexikonból BOZSEK Péter (1880–[1938]), akinek lelkipásztori állomáshelyei (Nagybittse, Szenic, Nagysurány, Lamacs, Miava) szerint a szlovák pasztoráció volt a feladata. Hasonló eset BÓCZ Károly (1863–1929) Nagyugróc, Kis- és Nagytapolcsány, Szenic, Pudmeric,

<sup>9</sup> A *Lexikón...* BOLTIZÁR névformája a *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990)* (Matica slovenská, Martin 1986; a továbbiakban: SBS) kötelező gyakorlata, az viszont az 1977-ben(!) indult *Encyklopédia Slovenska* I. kötetéből vette át. Valamennyi magyar és későbbi szlovák forrásban a BOLTIZÁR név szerepel. A kettős keresztnév itt kettős identitását jelzi. Ennek kidolgozása egyháztörténetünk további feladata.

<sup>10</sup> *Lexikón...*, MKL: febr. 2.

<sup>11</sup> *Lexikón...*: máj. 16.

<sup>12</sup> Lexikonunk helynevei közül a helyes alak *Moraván, Koros, Drahóc* (Vágdebrőd).

<sup>13</sup> Nem derül ki lexikonunkból, melyik Szöllősen működött. Gidrafa helyesen Pudmeric, Aszós pedig a régi magyar Oszuszkó.

Oszuszkó szolgálati helyen.<sup>13</sup> Szerepelnie kellene a szlovák lexikonban BÓSZNER János hittanárnak (1836–1918).

Feltételezhetően identitásváltása miatt maradt ki az újabb szlovák kézikönyvekből BÓHM Károly (1853–1932) márianosztrai plébános, aki 1892-től Clevelandben működött. A mi lexikonunk helyesen közli, hogy 1880–1888 között a szlovák katolikus sajtóban jelentek meg cikkei.<sup>14</sup> Az Amerikába kivándorolt magyarok és szlovákok kapcsolatrendszerének kutatása a hungaroszlovakológia fontos feladata, hiszen az amerikai szlovákoknak jelentős szerepük volt a szlovák nemzeti identitás előmozdításában, majd Csehszlovákia létrehozásában.

Teljesen fel kellene dolgozni a szlovák lexikonból kimaradt BRÁZDA Antal / BRÁZDA, Anton szlovák plébános életét (1874–1927?). A mi lexikonunk dicséretesen tudja, hogy Kopcsányban született, Máriavölgyben és Gidrafán, azaz helyesebben Pudmericen káplánkodott, majd (Szent) Ábrahám plébánosa volt.

Hiányzik a szlovák lexikonból BRESZTYÁK Sándor (1885–1929), aki egy évtizedet szolgált somorjai plébánosként, hasonlóképpen BREYER Róbert zsitvabesenyői plébános (1852–1937), BRINZIK József (1910–1993), aki Pozsonypüspökiben, Komáromban, Naszvadon káplánkodott, BRUCKNER László (1911–1976) egegi esperes, aki Budapest-Józsefvárosból 1945-ben került vissza Csehszlovákiához,<sup>15</sup> továbbá BRUKER M. Ágoston plébános (1845–1921), aki szolgálati helyein (Udvarnok, Szomolány, Galgóc) szlovákul is pasztorálhatott.

BUBNIČ, Michal (1877. május 22., Borostyánkő, Pozsony m. – 1945. február 22., Rozsnyó) püspök. Az elemi iskolát Borostyánkőn és a somorjai magyar katolikus népiskolában, a gimnáziumot Pozsonyban, majd Esztergomban végezte. Esztergomi teológiai tanulmányai idején lelkesedésével elérte, hogy a klerikusok szlovákul is tarthattak gyakorló prédikációkat. Vaszary Kolos esztergomi érsek felismerte tehetségét, és pappá szentelése előtt Rómába küldte a Szentatya áldásáért.<sup>16</sup> Szentelése Esztergomban volt 1900. június 22-én.

<sup>14</sup> RIZNER, L. V., *Bibliografija písomníctva slovenského... do r. 1900* [A szlovák írásbeliség bibliográfiája 1900-ig] (Martin 1929) I, 163–164.

<sup>15</sup> Ez a tétel a mi lexikonunkban is ellentmondásos. A „dékán” halálzási éve „1945 után”, holott szlovák sematizmus alapján 1976-ban még élt Egegen. A „dekan” szlovákul esperest jelent. Pozsony-Újhely helynév nem ismeretes, talán „Bratislava – Nové mesto”, azaz Pozsony Újváros nevű kerülete.

<sup>16</sup> URBANČOK, Ľubomír, *Kto je ako Boh? Zo života rožňavského biskupa Michala Bubniča* [Ki olyan, mint Isten? Michal Bubnič rozsnyói püspök életéből] online: <http://sk.wikipedia.org/w/index.php?title=Michal+Bubnič&oldid=5449194>.

Rövid ideig kisegített és adminisztrátor volt Szentgyörgyön, majd 1902–1907 között Pöstyénben káplánkodott. Szövetkezetet alapított, segítette a város gazdasági fellendülését. Neki köszönhető a világhírű fürdő tulajdonosának katolizálása. 1908-ban kezdte plébánosi működését Madunicon.<sup>17</sup> Sokat fáradozott a község szociális felemelésén. Élelmiszeripari hitelszövetkezetet alapított. Emlékművet emelt plébános-elődjének, Ján Hollýnak, a szlovák klasszikus költészet *poeta doctus*ának. Két színművet írt Madunicon: *Dvanást'ročný Ježiš* (A tizenkét éves Jézus), *Pašie* (Passió). E műveit száznál többször adták elő. Az ifjúság körében végzett munkájához felhasználta kapcsolatait a morvaországi papokkal. 1923 végétől Nagytapolcsányban lett plébános. Katolikus kultúrházat, egyházi népiskolát hozott létre. 1925-ben pápai kamarás, scilliumi címzetes püspök, rozsnyói apostoli adminisztrátor. Püspökké szentelését 1925. december 8-án a pozsonyi Szent Márton-dómban végezte Marián Blaha besztercebányai püspök Pavol Jantausch és Jozef Čársky segédletével.<sup>18</sup> A morvaországi Velehradon alapított szlovák katolikus ifjúsági egyesület protektora lett, és a magyar főiskolások Prohászka-körreit bekapcsolta az Actio Catholicába. A pápa megbízta az 1938. évi budapesti eucharisztikus kongresszus szlovák szervezetének vezetésével. A bécsi döntés után Rózsnyó Magyarországhoz került. XII. Piusz pápa 1939. július 19-én kelt bullájában az egyházmegyét visszacsatolta az Egri érsekséghez. Ekkor foglalhatta el Bubnič tényleges püspöki székét 1939. október 1-jén. Ebben a tisztségében Serédi Jusztinián esztergomi érsek közbenjárására elérte, hogy a szlovák katolikus ifjúsági szövetség tovább működhessen a KALOT<sup>19</sup> keretében. 1945. január 9-én a püspöki rezidenciát megszálló partizánok arra kényszerítették a főpapot, hogy vezesse le őket a pincébe és szolgáljon borral nekik. A partizánok később elengedték, de kínzásuk következtében február 22-én a rozsnyói kórházban meghalt.<sup>20</sup> Michal Bubnič mindenekelőtt katolikus lelkipásztor volt. Mindenoldalúan óvta, ápolta, helyére tette a szlovák nemzeti kultúrát, és védte híveit az új csehszlovák állam türelmetlenségével szemben. Amikor 1919-ben megszervezte Szlovákiában az ifjúsági egyesületet (Slovenská

<sup>18</sup> Ugyanígy helyesebb, ha a szlovák püspökök neveit szlovák formában használjuk. Különösen is fontos ez Ján Vojtaššák esetében, akinek boldoggá avatásáért rendszeresen imádkoznak egyházmegyének mai papjai és hívei.

<sup>19</sup> Katolikus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Titkársága.

<sup>20</sup> URBANČOK i.m.

<sup>21</sup> SBS I, 336.

<sup>22</sup> URBANČOK i.m.

<sup>23</sup> A lexikonunkban feltüntetett Nagyún helyesen *Unin*, a kényszermagyarosított Sziklabánya pedig *Chropó*. Vö. MAJTÁN, Milan, *Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773–1997)* (Veda, Bratislava 1998).

omladina), szlovák, magyar, német osztályt hoztak létre. 20 000 magyar fiatal volt tagja. Élete, munkássága méltó feldolgozásra vár, hiszen a „mindenható” szlovák biográfiai szótár, amely ma is kötelező például szolgál a (magyar) személynevek átírásában, ezt írja Bubničről: „... Hungarofil, akitől a csehszlovák állam megvonta a működési engedélyt; csak dél-Szlovákiának a Horthy-Magyarország által történt megszállása után lett rozsnyói püspök.”<sup>21</sup> Ez még a „megszokott” csúsztatásokat is felülmúlja, hiszen a csehszlovák kormány és a Vatikán már 1928-ban fel akarta darabolni a Rózsnyói Egyházmegyét. Bubnič még Andrej Hlinkánál is interveniált, és a szlovák püspökök is az egyházmege fennmaradása mellett voltak. A hivatalos csehszlovák állam Pozsonyba akarta helyezni a Rózsnyói Egyházmegye székhelyét, hogy Szlovákia fővárosa érsekség legyen. *Ezért* nem lehetett Bubnič ténylegesen rozsnyói püspök, csak 1939-ben.<sup>22</sup>

Irod.: A legteljesebb összefoglalás folyóiratokban jelent meg: Sztakovics Erika, *Tomek Vince szerepe a Magyarországi Szent Adalbert Társulat létrehozásában*, in *Magyar Sion* V/XLVIII (2011) 75–86.

Hiányzik a szlovák lexikonból BUCHNA Vilmos (1889–[1945]). Vittenc, Piarg (Hegybánya), Tepla, Alsóbadin szolgálati helyein bizonyára szlovákul is pasztorált. Ugyanígy BUCHTA József (1868–1928) Nagylévárd, Nagytapolcsány, Szenic szolgálati helyeken.<sup>23</sup>

BUCKO, Ján (1844. január 2., Trencsén – 1901. május 10., Radosóc, Nyitra m.) plébános, szlovák hitszónok. A filozófiát Nagyszombatban, a teológiát Esztergomban végezte. 1867. július 28-án szentelték pappá. Nádas, Kutti,<sup>24</sup> Sasvár, Péterfalva káplánja, majd Stepanó, végül a Pozsony megyei Kukló plébánosa. Jó szónok volt, prédikációi a *Kazatel'* c. folyóiratban jelentek meg 1874–1876 között.<sup>25</sup>

Irod.: Rizner I, 211.

BUČEK, Matej (1844. január 23.,<sup>26</sup> Ljeszek, Árva m. – 1937. április 10., Verebély, Nyitra m.) esperes plébános, szlovák egyházi író, politikus.

<sup>24</sup> A Jókút is az erőszakolt magyarosítás eredménye. Helyesen a régi magyar *Kutty*, ma Kúty határátlomlás a szlovák–cseh határon.

<sup>25</sup> RIZNER a következőket közli: *V každom stave možno dôjst' spasenia* (Minden állapotban el lehet jutni a megváltáshoz); *Cirkev prenasledovaná – cirkev víťazná* (Üldözött egyház – győztes egyház); *Vítazstvo mučedníkov je svedectvom o pravde viery katolíckej* (A vértanúk győzelme tanúságtétel a katolikus hit igazságáról); *O vlažných a studených kresťanoch* (A langyos és hideg keresztényekről).

<sup>26</sup> A *Lexikón...* szerint jan. 24.

Szepeskáptalanban végezte a teológiát. 1907-ben szentelték pappá. Igen aktív, öntudatos szlovák volt. Szolgálati helyein: Hontnadás, Nagykosztolány, Pöstyén, Hrádek<sup>27</sup> (Garam) Szentbenedek, Verebély, pasztorációs munkája mellett szövetkezeteket alapított, folyóiratot szerkesztett. Harcos néppárti politikus volt. Vojtech Tukával közösen adták ki az *Úcta Svätej Krvi Kristovej* (Krisztus Szent Vérének tisztelete, Trnava 1926) c. könyvet.

Bizonyára szlovákul pasztorált BUDAVÁRY Ágoston András (1864–1937), aki Csejte, Szilincs, Závada, Sissó, Vistuk<sup>28</sup> községekben végezte papi szolgálátát. Hiányzik a szlovák lexikonból BUNDALA János (1864–1923), aki magyar publikációi ellenére túlmyomórészt szlovák környezetben (Sasvár, Nadlány, Budapest-Józsefváros, Nagytapolcsány) pasztorált, ugyanígy BURANDIK István (1869–1915). Helye lenne a szlovák lexikonban is BURIÁN Lászlónak (1922–). A Csehországba deportált magyarok papja mindmáig sokat tett a két nemzet megbékéléseért. Lexikonunk rosszul tudja első állomáshelyét: nem Hrussó, hanem szlovákul Krušovce, azaz Nyitrakoros, Rudnay Sándor esztergomi érsek egykori első plébániája. Durva hiba Mitosinka cikke. Helyesen: *Pamäti kňaza* (Egy pap emlékei). A Csehszlovákiából<sup>29</sup> kiutasított papok közé tartozik BÚS József<sup>30</sup> (1909–1987).

BUZALKA, Michal (1885. szeptember 18., Szentantal, Hont m. – 1961. december 7., Tábor, Csehország) szlovák püspök, pedagógus, hitvalló.<sup>31</sup> Bányász családból származik. Egyik testvére jezsuita lett. 1903-ban érettségizett a selmecebányai piarista gimnáziumban. Mint kiváló kispapot, Vaszary Kolos prímás 1904-ben a bécsi Pázmáneumba küldte. 1908. július 14-én szentelték pappá. 1908–1911 között káplán volt Selmecebányán és tanított a piarista gimnáziumban.<sup>32</sup> Posztgraduális tanulmányai után 1912-ben doktorátust szerzett. 1911–1912-ben a budapesti Szent István Kórház lelkésze volt. 1912-ben adminisztrátor a Bars megyei Szkicón.<sup>33</sup> 1915-ben tábori lelkész. 1920–1922 között Vajnor

<sup>27</sup> Vö. HA<sup>27</sup> A település régi magyar nevét, a *Hrádeket* kell használni a Temetvény helyett.

<sup>28</sup> Különösen az 1913-ban magyarított Kárpáthalas használata groteszk.

<sup>29</sup> Ügyelnünk kell a terminológiára. 1947-ben *szlovák* állami hatóságok nem voltak, csak *csehszlovákok*.

<sup>30</sup> Igen zavaró, hogy a szabálytalan betűrend miatt (az *u* és az *ú* is külön betű) nem a helyén van lexikonunkban.

<sup>31</sup> Az életrajz jelentős bővítése a *Lexikón...* 169–170. hasábjáról történt, külön hivatkozások nélkül.

<sup>32</sup> A mi lexikonunk szerint az evangélikus gimnázium hittanára volt!

<sup>33</sup> A Kicőt 1903-tól használták hivatalosan, korábbi magyar neve *Szkicó*.



plébánosa.<sup>34</sup> Mindvégig a keresztény nemzeti elkötelezettségű Andrej Hlinka eszmeiségét és politikáját követte, és hosszú ideig fizetés nélkül szerkesztette a Rózsahegyről Pozsonyba települt *Slovák* c. napilapot, a Szlovák Néppárt sajtóorgánumát. 1922-ben a nagyszombati nagyszeminárium prefektusa és professzora lett. 1924-ben XII. Piusztól pápai kamarási címet kapott. 1925–1931 között Zavar plébánosa volt. 1931-ben a nagyszombati Szent Cirill és Metód Szeminárium rektora lett, egyben a morális és pasztorális teológia professzora. 1936-ban a pozsonyi hittudományi kar létrehozásakor a nagyszombati nagyszeminárium is a fővárosba költözött. 1932-ben zsinati vizsgáztató, 1935-ben pápai prelátus. 1937-ben a pozsonyi Szent Márton Társaskáptalan kanonokja. 1938. március 17-én connesi címzetes püspök, Pavol Jantausch<sup>35</sup> nagyszombati apostoli adminisztrátor segédpüspöke. Szentelésére 1938. május 15-én Rómában került sor. 1940-tól a megújított *Katolícke noviny* (Katolikus Újság) kiadója volt, és számos írása jelent meg a szlovák katolikus sajtóban. 1941-ben a szlovák hadsereg vikáriusává nevezték ki. 1942-ben ismét a pozsonyi nagyszeminárium rektora lett. 1944-ben nemzetszolgálatáért magas állami kitüntetést kapott. 1945-ben áprilistól júliusig vizsgálati fogságban tartották. Bizonyítékok hiányában nem állították népbíróóság elé. Tanúként szerepelt Jozef Tiso perében. 1950. április 29-én elsősorban titkos püspökszentelése okán letartóztatták, Csehországba hurcolták és a szokott kínzási módszerekkel kicsikarták belőle a köztársaság elleni összeesküvés vádjának elismerését. 1950-ben Pozsonyban folytatták ellene a bírósági eljárást, ami 1951. január 15-én életfogytiglani börtönnel végződött. Együtt ítélték el Ján Vojtaššák és Pavol Gojdič püspökkel. 1956-ban a főügyészség súlyos betegnek nyilvánította, és a csehországi Tábor<sup>36</sup> börtönébe szállították, ahol meghalt. A hivatalok elutasították kérését, hogy szülőfalujában temessék el. Erre csak három év múltán került sor Szentantalon.

Irod.:<sup>37</sup> Buzalková-Montilová, M., *Osudy biskupa Michala Buzalku po r. 1945* (Buzalka püspök sorsa 1945 után), in *Trpeli za vieru a vlasť* (Szenvedtek

<sup>34</sup> A mi lexikonunk szerint 1920-ban adminisztrátor Pozsonyszöllősen, amely név csak 1913-tól létezett a Szöllős, illetve az ősi magyar *Vajnor* helyett.

<sup>35</sup> Továbbra is igen szokatlan lexikonunk gyakorlatában a nem magyar egyházi személyek nevének magyar formájú használata. Még akkor is, ha az illető Esztergomban is tanult. Lehetnek esetek, amikor a kettős névalak alkalmazása helyénvaló, de Pavol Jantausch vagy Michal Buzalka esetében semmiképpen. Ők mindketten az önállóvá váló szlovák katolikus hierarchia meghatározó személyiségei.

<sup>36</sup> A mi lexikonunk ezt a települést az egykori Hont megyei Szentantálnak jelzi, bizonyára a születési hely okán.

<sup>37</sup> A sematizmusok és más kézikönyvek anyagát nem ismételjük, csak a további, igen szükséges fel dolgozásokhoz használható irodalmat.

a hitért és a hazáért, Bratislava 1994) 51–60; Dian, D., *Pravda o Mons. A. Richterovi* (Az igazság mons. A. Richterről [Őt szentelte titokban püspökké, de adatai a szlovák lexikonban nem található!]), in *Duchovný pastier* 81 [2000] 6/273–274.

BUZNA, Alexander (1868. január 14., Koros, Nyitra m. – 1945. április 8., Nizsna, Nyitra m.) szlovák plébános, festőművész. Pozsonyi gimnáziumi tanulmányai után Esztergomban végezte a teológiát. 1892-ben szentelték pappá. 1892–1894 és 1922–1923 között Budapesten festészetet tanult Vajda Zsigmondnál és Turi Gyulánál. Tanult Bécsben és Rómában is. Pályáját a nagyszombati püspöki gimnáziumban kezdte. 1894-ben adminisztrátor, majd 1894-ben adminisztrátor és 1896-ban plébános Vedralán. 1912-ben egészségügyi problémái miatt lemondott plébániájáról. Pöstyénben és Zebegényben élt. 1915-ben a Váci Szentszék ülnöke volt. 1923-ban adminisztrátor Apajon és Pöstyénben. 1933-ban művészeti felügyelő lett a Nagyszombati Apostoli Adminisztratúrán. 1938-tól Nizsnán volt plébános. Egész életében sokat foglalkozott a képzőművészettel. Már 1910-ben Pöstyénben gyűjteményes kiállítása volt. Főként olajfestményeket készített, és aktív portréfestő volt. Megfestette Andrej Hlinka és Pavol Jantausch képmását. Inspirálta művészetét a szlovák folklór is. Szlovák népviseletet ábrázoló festményeiből egy indiai maharadzsza és Ferdinánd bolgár király is vásárolt. Oltárképeket festett Nagyabony, Podola, Pobedim templomába, és számos műalkotással járult hozzá a szlovákiai szakrális festészet fejlődéséhez.

Irod.:<sup>38</sup> Városov, Marián, *Slovenské výtvarné umenie 1918–1945* (A szlovák képzőművészet 1918–1945; Bratislava 1960) 41–42.

<sup>38</sup> Lexikonunk és a *Lexikón...* adatait vizsgálva lényegében csak kézikönyvadatok találhatóak, érdemleges értékelés nem. A két lexikon szokás szerinti „testvér-tájékozatlanságára” jellemző, hogy a *Lexikón...* nem is említi budapesti tartózkodását, a mi lexikonunk pedig még halálának dátumát sem ismeri, sem Szlovákiában keletkezett alkotásait.